
HIV-epidemi i Russland

REDAKSJONELT

OLSEN B

I juni 1997 lanserte Russlands helsedepartement landets første offentlige kampanje for "sikrere sex". Bakgrunnen fortiltaket er en generell økning i tilfeller av seksuelt overførbare sykdommer, og ikke minst en skremmende økning i antall personer med HIV-smitte. Primo juni 1997 var det registrert 4497 HIV-positive. Tallet kan synes lavt, men det er store mørketall. Antall smittede er trolig femsifret i øyeblikket og i eksponentiell vekst (1). I november 1996 var det registrert like mange nye HIV-positive det året som i de ni forutgående år til sammen (2).

Også i flere andre land i det tidligere Sovjetunionen er det registrert en foruroligende økning i antall nye HIV-tilfeller. Både i Ukraina og i Hviterussland eksploderte epidemien i 1996. I alle de tidligere sovjetrepublikkene ser det ut til at epidemien startet i rusmiljøer. Utbredt sprøytemangel er en ekstra risiko (3).

I Sovjetunionen ble det registrert en kontinuerlig reduksjon i meldepliktige kjønnssykdommer gjennom 1980-årene. I 1990-årene har man imidlertid sett en dramatisk økning. I store deler av det tidligere Sovjetunionen har insidensen av syfilis økt fra 5-15 tilfeller per 100000 innbyggere i 1990 til 200-500 per 100000 i 1996. Rapporterte tilfeller av gonoré ble tredoblet i Russland mellom 1989 og 1996 (Strategy for support of secondary prevention of sexually transmitted diseases in countries of Eastern Europe and Central Asia, fremlagt på fellesmøte mellom UNAIDS og WHO, København 31.6. 1997). Det er ingen grunn til å tro at denne økningen ikke er reell, de registrerte insidensratene er snarere minimumstall (4). Underrapporteringen antas å være betydelig større for gonoré enn for syfilis.

I Murmansk fylke er antall syfilistilfeller økt 63 ganger i løpet av 1990-årene, og medfødt smitte er på ny blitt en realitet. Her rammer epidemien særlig barn og unge. I 1995 hadde Murmansk 65 syfilistilfeller i aldersgruppen 15-17 år, i 1996 var antallet 120 (5).

Denne voldsomme epidemien av kjønnssykdommer, koblet med en økning i injiserende stoffmisbruk, har som ventet medført at HIV-infeksjonen sprer seg med stor hastighet i mange land i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen.

Noe av årsaken er trolig å finne i de sosiale omveltningene. Alkoholforbruket har alltid vært høyt, nå øker også narkotikamisbruket. Vold og kriminalitet er blitt dagligdagse foreteelser. Utbredt fattigdom og sosiale oppløsningstendenser har ført til en marginalisering av store ungdomsgrupper. Særlig har det vært en betydelig økning i antall gatebarn i de større byene. Fra å være et puritansk, nærmest sexfiendtlig samfunn, med strenge sosiale konvensjoner og minimal reisevirksomhet også innenlands, har liberaliseringen medført økt reisevirksomhet og sannsynligvis betydelige endringer i seksualvaner i Russland. Prostitusjon og mannlig homoseksualitet er fortsatt ulovlig i de fleste land i det tidligere Sovjetunionen. Dette gir problemer med målretting av forebyggende tiltak og er en barriere for tilbud om og tilgang på helsetjenester for høyrisikogrupper. Helsevesenets budsjetter er i tillegg blitt vesentlig redusert, og gratis behandling er ikke lenger tilgjengelig i mange statlige venerologiske klinikker. Tvang i behandling, smitteoppsporing og testing har vært og er fortsatt vanlig. Befolkningens manglende tillit til myndighetene, herunder politi og helsevesen, utgjør sannsynligvis det største hinder i forebyggingsarbeidet (6).

Som naboland har vi en egeninteresse i å styrke smittevernet i øst. Fra norsk side bør bistand i form av penger og kompetanse kanaliseres via WHO og UNAIDS, men det er kanskje verdt å minne om at også gjestende utlendinger som oppsøker lege i Norge, ifølge smittevernloven har krav på gratis diagnostikk og behandling for allmennfarlig smittsomsykdom.

Berit Olsen

LITTERATUR

1. State Launches Safe Sex Ad Campaign. *Moscow Times* 20.6.1997.
2. Zimmerman C. A plague ignored. *Russian Life*, May 1997: 6-8.
3. Ingram M. Russia fears rapid increase in HIV infection. *BMJ* 1997; 314: 1783.
4. Purevdawa E, Moon TD, Baigalmaa C, Davaajav K, Smith ML, Vermund SH. Rise in sexually transmitted diseases during democratization and economic crisis in Mongolia. *Int J STD AIDS* 1997; 8: 398-401.
5. Torheim Ø. Slår syfilisalarm. *Finnmarken* 10.7.1997.
6. Ingram M. Russia is on brink of AIDS epidemic. *BMJ* 1996; 313: 252.

Publisert: 10. september 1997. *Tidsskr Nor Legeforen*.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. juni 2026.